

Bedasti brat Nikazij.

Po stari samostanski kroniki. — Spisal Franc Bregar.

Dred mnogimi leti je nekega jutra nekdo potrkal na samostanska vrata. Brat vratar je pogledal skoz linico in zapazil zunaj postarnega moža in napol odraslega mladeniča. Nato je odprl in ju povprašal, kaj želita.

„Z očetom gvardijanom bi rad govoril,“ je dejal mož.

„Jaz tudi,“ je dejal mladenič.

„Molči!“ ga je zavrnil oče in je rekel bratu vratarju: „Ali bi ga hoteli poklicati?“

„Kaj mu pa imate povedati?“ je vprašal vratar, ki je bil malo radoveden.

Mož mu je odgovoril: „Tega-le svojega sina bi rad spravil k vam v samostan. Ali ga boste marali?“

„Kaj jaz vem!“ je dejal brat vratar nevoljno. „Sedaj cepajo ljudje v samostan kakor hruške s črvivega drevesa. Kaj jaz vem! In oče gvardijan ima veliko opraviti; počakati boste morali, mož.“

Nato ju je peljal v sobo ter šel klicat; oče gvardijan je prišel takoj, ker ni imel nič opraviti, in je rekel:

„Zalega mladeniča ste pripeljali, mož. Ali je pa tudi priden?“

„Kaj bi Vas varal, oče gvardijan,“ je odgovoril mož, „ko mu že iz oči gleda resnica! Nič prida ni. Pa tudi ne more biti drugačen; neumen je.“

„Pameten sem,“ se je postavil sin porobu.

„Nisi ne,“ je rekel oče gvardijan. „Kdor se postavlja z modrostjo, strada pameti, moj sin!“

„Vi morate že vedeti, oče gvardijan!“ je odgovoril mladenič. „Vsi pravijo, da ste v samostanu zelo učeni.“

Očetu gvardijanu se je dobro zdelo in je dejal:

„Vaš sin mi je všeč, mož; ponižen je, in kdor začne s ponižnostjo, konča s slavo.“

„Res je,“ je pritrdil mladenič, oče gvardijan je pa nadaljeval:

„Ampak kaj bomo z njim, če ni pri pameti? Že z razumnimi ljudmi je težava, bedaki so pa še težavi nadloga.“

„Jaz sam ne vem, oče gvardijan, kako bi z njim, toda v svetu ni za nobeno rabo. Vi poskrbite zanj in menim, da ne bo zastonj; Bog ne pušča pri ljudeh dolgovi.“

„Ali je doma kaj delal?“

„Nič ni delal,“ je dejal oče.

„Vse sem delal,“ je rekel sin.

„Molči!“ ga je zavrnil oče. „Vse je delal, toda bilo je tudi vse narobe. Kar se je dalo, sem poizkusil z njim, le oral in okopaval ga še nisem. Šibo mi je Bog poslal in še bi ne potiskal Vas pod njo, oče gvardijan, ko bi mi imel sin kaj vere; pa je nima.“

„Kako da je nima?“ se je začudil gvardijan.

„Neumen je. Križ smo ga komaj naučili delati, očenaš zna le napol, vere pa sploh ne. Saj pravim: neumen je.“

„Res si bedast, dečko,“ je rekel gvardijan.

„Vsi tako pravijo,“ je pritrdil mladenič.

„Zato sem si pa mislil,“ je še dalje govoril oče, „v samostanu ga sreča pamet ali nikjer. Tudi je tukaj najmanj nevarnosti, da se izpridi; kajti svet ima še pametne ljudi za norca in jim zmede glavo, kaj bi je ne zmedel neumnemu. — Kaj pravite, oče gvardijan?“

„Teško je reči, mož, kajti kdor hitro ugiba, slabo ugane. In kako meniš ti, moj sin?“

„Vzemite me, oče gvardijan! Očetu sem v nadlego, sosedom tudi, in materi bi bil v žalost, ko bi jo imel; delal bom in moliti se bom naučil, če bom mogel.“

„Poizkusiti te bo treba, mladenič, kajti preizkušnja je mati stanovitnosti.“

Tako so se pobotali: Ako bo delaven in ubogljiv, bo ostal v samostanu, če ne, ga pošljejo domov. Nato je oče odšel, sin pa je ostal ter je bil od začetka delaven in zelo ubogljiv; čez nekaj časa so mu ostrigli glavo in je dobil ime Nikazij.

Brat Nikazij je najprej delal na vrtu, a brat vrtnar je preprosil očeta gvardijana, da ga je dal bratu čevljarju; kmalu potem ga je brat čevljar poslal bratu kuharju. Nič se mu ni moglo očitati, niti ponižnosti mu ni manjkalo, niti vneme, le pameti ni bilo zadosti in tudi mlad je bil preveč.

Brat Nikazij je bil tedaj že v kuhinji ob debelem bratu kuharju, ko je samostan dobil lepo darilo, Žalostno Mater božjo, kot je ni bilo daleč naokrog po lepoti in natančni rezbariji. Sedaj stoji ta kip v cerkvi, v tistem času so ga pa postavili na konec dolgega hodnika, in kadar je šel kdo mimo, je nehote vzdihnil in pomislil na odrešenje. Vsi bratje so bili tisti dan, ko je kip prišel, zelo veseli in so občudovali čudovito delo in modrega umetnika. Tudi brat Nikazij ga je šel pogledat in ko je videl obraz Matere božje, ki je bil lep in tako zelo žalosten obenem, se mu

je v srce zasmilila. Stal je dolgo pred njo in je slednjič rekel:

„Zakaj ste tako žalostni, gospa?“

Toda podoba mu ni nič odgovorila na njegovo vprašanje in on se je žalosten vrnil ter šel naravnost k očetu gvardijanu. Tam je lepo pozdravil in dejal:

„Kdo je tista gospa, ki stoji na našem hodniku, oče gvardijan?“

Oče gvardijan mu je odgovoril in ga pokaral:

„Tri mesece si pri nas, brat Nikazij, pa se ti ne vidi, da bi bil tri dni. Pazi, kajti čas je kratek in kdor ga od začetka zapravlja, nima nazadnje nič zbirati.“

„Res je, oče gvardijan,“ je rekel brat Nikazij, „toda kdo je tista gospa, ki stoji na našem hodniku?“

„Pojdi vprašat k bratu kuharju, a če te udari s kuhalnico, se ne hodi pritoževati.“

Brat Nikazij je šel, toda vprašal ni, ker ni hotel pokazati bratu kuharju, kako je bedast. Ostal je ves dan zamišljen, in ko so zvečer bratje legli, je on tiho vstal in šel na hodnik. Pred podobo je gorela luč majhne in nestanovitne svetlobe in je sedaj obsvetila križaste oboke hodnika, sedaj leseni kip, včasih pa tudi ubogo ostriženo glavo brata Nikazija.

„Vam je zelo hudo, gospa!“ je dejal brat Nikazij; toda podoba je molčala.

„Zakaj ste tukaj na samoti in v mrazu, dobra gospa?“ je izpraševal brat Nikazij dalje; toda podoba je molčala.

„Jaz sem bedast, plemenita gospa, a če Vam morem kako pomoči, bom zelo srečen!“ je zatrjeval brat Nikazij; toda podoba je molčala.

Slednjič je brat Nikazij vzdihnil in je šel po prstih v svojo sobo, kjer je še dolgo jokal, preden je zaspal; nič ni vedel, zakaj, in zato je menil, da imajo prav, ki trdijo, da je bedast.

Naslednji dan je moral vedno misliti na zapuščeno ženo in brat kuhar ga je večkrat opomnil, naj bo bolj previden pri delu. Toda ko je brat kuhar opoldne stopil iz kuhinje, je brat Nikazij hitro vzel polno skledo in jo nesel na hodnik.

„Mislim, da so Vas pozabili, blagorodna gospa,“ je dejal brat Nikazij. „Vzemite, pri nas se dobro kuha! Jaz moram nazaj, ker je brat kuhar nevoljen, kadar mora sam opravljati; tedaj ropota s krožniki in potem sliši oče gvardijan in je tudi nevoljen.“

Čez nekaj časa je brat Nikazij šel po skledo in je videl, da je prazna, ter je bil zelo vesel. Naslednji dan je ravnatoko storil in nanovo je bila skleda prazna. Prvič ni brat kuhar nič opazil in tudi drugič ne, toda v tretje ga je zalotil, ravno ko je hotel oditi s hrano po hodniku. Najprej ga je oštel on sam, potem je pa še povedal očetu gvardijanu, ki je poklical brata Nikazija k sebi in mu rekel:

„Kaj je s teboj, brat Nikazij? Četrty mesec te potrpežljivo učimo pameti, pa si bolj bedast kot prvo uro. Pazi, brat Nikazij, kajti kdor nauke prezira, bo srečo prezrl.“

Brat Nikazij je molčal in oče gvardijan je nadaljeval:

„Kam nosiš jedi?“

„Saj veste, oče gvardijan,“ je odgovoril brat Nikazij žalostno.

„Vidiš, kako si nespameten! Ali nisi že sam izprevidel, da ravnaš neumno?“

„Skleda je bila prazna, oče gvardijan!“

„Kaj praviš, brat Nikazij?“

„Res, skleda je bila prazna,“ je zatrjeval brat Nikazij.

„Mačke so jo polizale in psi, nesrečnež, in če pšenica raste, ne raste zavoljo njih. In tudi to ti povem, brat Nikazij: Sam veš, kako sva se zmenila z očetom; glej, da se ne bo dogovor obrnil tako, kakor ni prav. Sedaj pojdi in bodi pameten, če moreš!“

Brat Nikazij je šel in je bil žalosten, kolikor je mogel.

Ko so zvečer bratje legli, je zopet tiho stopil na hodnik in je rekel:

„Brat kuhar je vse povedal očetu gvardijanu in sedaj so vsi hudi name. Tudi mi je oče gvardijan prepovedal, da bi Vam še nosil hrane, plemenita gospa, ker pravi, da zelo nespametno ravnam. Kako bo sedaj, blagorodna gospa?“

Podoba pa je molčala, le obraz ji je bil žalosten.

„Vidim, da Vam je zelo hudo,“ je potem še govoril brat Nikazij, „toda verjemite, da je meni tudi. Kako Vam morem pomagati?“

Podoba pa je molčala.

„Glejte, tako lahko napravimo, visoka gospa: Ako zajemam iz skupnega lonca tudi za Vas, je oče gvardijan po pravici nevoljen, ako pa delim svoj lastni delež z Vami, mi ne more nič očitati. Ali hočete tako, presvetla gospa? Veliko ne bo, a premalo tudi ne!“

Podoba pa je molčala.

Brat Nikazij je še malo postal in je nato šel po prstih v svojo sobo; bil je zelo vesel in je natihem pel; nič ni vedel, zakaj, in zato je menil, da imajo prav, ki trdijo, da je bedast.

Drugi dan je brat Nikazij odnesel polovico svojega deleža žalostni gospe in naslednji dan tudi; ko je šel potem krožnik iskat, je bil obakrat prazen. Prvič ni nihče nič opazil in drugič, tretji dan pa ga je videl brat kuhar in ga je še huje oštel ter zopet povedal očetu gvardijanu, ki je poklical brata Nikazija k sebi in mu rekel:

„Dosedaj sem mislil, da si samo bedast, brat Nikazij, sedaj pa vidim, da si tudi trmoglav in neubogljiv. Toda pazi, kajti kdor je v mladosti nepokoren in trmast, je pod starost neizpokorljiv in trdovraten.“

„Res je,“ je odgovoril brat Nikazij, oče gvardijan se je pa še bolj ujezil in ga je karal tako-le:

„Vidiš, sam spoznaš, da si na krivih potih, in se ne obrneš na pravo. Tebi ni pomagati, kajti kogar lastna pamet ne izpametuje, ga tuja tudi ne bo. Slabo si se izkazal v preizkušnji, brat Nikazij. Svet je velik in da vsakomur svoj kot; samostan je majhen in malo jih je poklicanih pod njegovo streho. Jutri pojdeš domov, brat Nikazij!“

Brat Nikazij je lepo pozdravil in poljubil roko očetu gvardijanu. Ko je prišel v svojo sobo, se je razjokal in je dolgo ihtel; bil je zelo žalosten, da so ga zapodili, ker mu je bil samostan močno pogodou. Tudi si je rekel, da mora biti res silno bedast, ker bi ga sicer gotovo ne bili poslali po svetu.

Ko se je brat Nikazij popoldne malo potolažil, je šel na hodnik in je tako govoril:

„Meni se je obrnilo na slabo, sijajna gospa, pa Vam se bo tudi, ko mene več ne bo. Jutri opoldne se ne bo nihče več spomnil na Vas, kajti jaz bom že doma pri očetu, ki bo gotovo tudi zelo hud in nevoljen. Obadva sva zelo nesrečna, vzvišena gospa, toda nič drugače ni. Oče gvardijan hoče tako!“

Tedaj je brat Nikazij naenkrat začutil, da se je spustila mehka in topla roka na njegovo ostrizeno glavo. Začuden se je ozrl in je videl, da se je gospa sklonila nadenj; njen obraz je bil še vedno žalosten, a ne več tako zelo; tudi je slišal, da mu je rekla:

„Le potolažen bodi, brat Nikazij! Zase nikar ne skrbi in tudi zame se ne boj. Zelo sem ti hvaležna, da si vedno mislil name, in zato te povabim nocoj na večerjo. To ti bo v slovo iz samostana in v tolažbo!“

Brat Nikazij je bil tako presenečen, da je mogel komaj reči:

„Toda, blagorodna gospa, Vi sami nimate nič, kaj da bi drugim dajali!“

„Se bo že našlo za vse, ki so potrebni, brat Nikazij!“ je odgovorila gospa. „Le pridi, kakor sem ti velela!“

Brat Nikazij je še ugovarjal:

„Tudi mi ne bo oče gvardijan dovolil, da zapustim skupno mizo; in dokler sem v samostanu, ga je treba ubogati. Tako so naša pravila.“

„Dovolil ti bo,“ je rekla gospa, „in reci mu, da je tudi on povabljen. Pridita obadva, kadar se zmračí!“

Tedaj je brat Nikazij slišal, da drse boste noge po hodniku in da šumi habit. Ustrašil se je, da bi ga kdo videl, in je naglo zbežal. Tekel je naravnost k očetu gvardijanu in mu je rekel še ves zasopel:

„Gospa, ki sem ji nosil hrano, me je povabila nocoj na večerjo, oče gvardijan!“

Oče gvardijan se je nasmejalo in mu dejal:

„Res si bedak, brat Nikazij, in čas je, da greš iz samostana!“

„Da, in potem mi je še naročila,“ je pripovedoval brat Nikazij, „naj rečem tudi Vam, oče gvardijan, da pridete k njej na večerjo. Obadva morava priti, ko se zmračí!“

Očetu gvardijanu se je obraz zresnil in je vprašal:

„Ali si dobro slišal, brat Nikazij?“

„Da, čisto razločno,“ je zatrjeval brat Nikazij, „in tudi roko mi je dela na glavo. Obadva morava priti, ko se zmračí!“

Oče gvardijan se je zamislil in je rekel po dolgem molku:

„Takega povabila ne moreva odkloniti, brat Nikazij. Iti bo treba. Pojdi, brat Nikazij, in Bog s teboj!“

Brat Nikazij je šel v svojo sobo in je ves popoldan glasno prepeval ter si je mislil: „Da bi le ne postal čisto bedast še pred večerjo!“

Ko se je zmračilo, je zapel samostanski zvonec, ki je klical družino. Vsi bratje so se zbrali v obednici. Slednjič je prišel tudi oče gvardijan, nanovo ostrizhen in obrit ter v novem habitu. Stopil je pred brate, prijel Nikazija za roko in tako govoril:

„Imenitna gospa je povabila brata Nikazija in mene nocoj na večerjo. Zato sem se hotel posloviti od vas, bratje, da ne boste v skrbeh in žalosti. Tudi bi vam hotel še marsikaj naročiti za čas, dokler se ne vidimo.“

Vsi bratje so bili zelo začudeni, oče gvardijan pa jim je naročal mnogo, mnogo. Brat Nikazij je že postal nestrpen in ga je potegnil za pas ter rekel:

„Zmračilo se je že, oče gvardijan, in velika gospoda ne čaka dolgo na povabljenje!“

„Tako, moj sin!“ je odgovoril oče gvardijan in je naročal bratom dalje.

„Toda tema je že!“ ga je zopet potegnil brat Nikazij za habit, ker je že zelo težko čakal.

„Da, končal sem, brat Nikazij! In ker se utegne zgoditi, da me ne bo precej dolgo nazaj, zato, bratje, sprejmite moj blagoslov in Bog z vami!“

Bratje so pokleknili in oče gvardijan jih je blagoslovil. Nato je prijel brata Nikazija za roko ter sta odšla; brat Nikazij je bil vedno pol koraka spredaj. Ko sta prišla do konca hodnika, kjer je stala podoba, sta se zgrudila obadva na kolena in sta bila mrtva.

